

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

WIELOWIEŚ

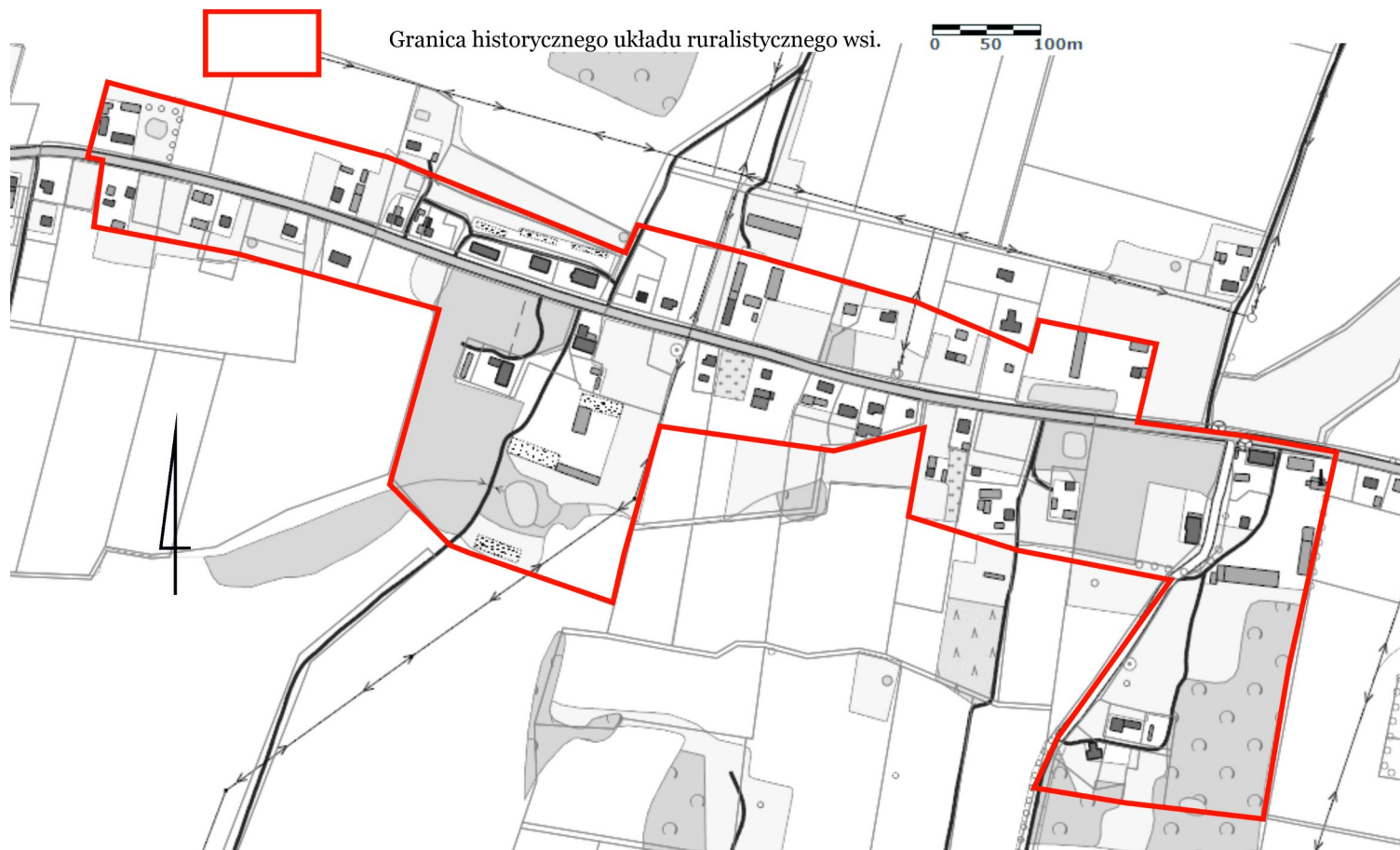
1. Nazwa

Historyczny układ ruralistyczny wsi

2. Czas powstania

1305, ok. 1600, 1945

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

Województwo **DOLNOŚLĄSKIE**

Powiat **OLEŚNICKI**

Gmina **SYCÓW**

6. Współrzędne geograficzne

51°18'23"N 17°40'33"E

7. Użytkowanie obecne

**mieszkalne
rolnicze**

8. Stan zachowania

4

Poprzednie nazwy miejscowości: ok. 1305 r. - Longam villam; ok. poł. XVIII w., 1787 r.: - Langendorf; 1787 r.: - Langendorf, Wielowiesch; 1818 r.: - Langendorf; 1818 r.: - Langendorf, Wielowisch; 1829 r. - Mittel i Ober Langendorf; 1830 r. - Ober- i Mittel Langendorf, Wietawies; 1845 r. - Langendorf Ober- i Mittel-; 1873, 1876 r. - Mittel- i Ober-Langendorf; 1890 r. - Mittel-Langendorf; 1891, 1912 r. - Mittel- i Ober- Langendorf; 1912 r. - Langendorf, Wielawies; 1936 r. - Mittel- i Ober- Langendorf; 1937 r. - Langendorf.

Znaczenie i pochodzenie nazwy wsi: Nazwa niemiecka oznacza „Długą Wieś”. Możliwe, że znana była już ok. 1305 r. w wersji łacińskiej. W późniejszych okresach funkcjonuje niekiedy równolegle z nazwą niemiecką zniekształcona nazwa słowiańska.

Historia wsi i dóbr: ok. 1305 r. przy wzmiance o Wojciechowie określone jest jego położenie „Woyzechowo prope Longam villam” tj. Wojciechowo w pobliżu Długiej wsi. Być może jest to także pierwsza wzmianka i dowód na to, że Wielowieś postrzegana była jako jedna, i to dość wydłużona jednostka osadnicza. W połowie XVI w. w Wielowsi wymienianych jest wiele mniejszych i większych posiadłości, nazywanych od nazwisk swoich właścicieli. Już w 2. poł. XVI w. wymieniane są jako części dóbr Wojciechowa leżące osobno *Blattnigoraz* Bauditzerei, powiązana z *Ottendorf* wzgl. *Langendorf*. Główny majątek i *Blattnig* posiadali już w 1. poł. XVI w. Koschemba Powie i Skorka Lowie, zapewne gałąź linii Schollendorfskiej. W XVII-XVIII w. liczne mniejsze i większe majątki na obszarze dzisiejszej Wielowsi zostają częściowo scalone tak, że w latach 1687-1740 istnieje razem 7 majątków na obszarze Wielowsi i Działoszy. W 1708-1712 r. Joachim Bernhard von Prittwitz, syn Bernharda Moritza; sprzedał swoje dobra: Wojciechowo i Blattnig „oraz scedowane przez Sejmik Państwa Stanowego Syców na jego zmarłego ojca majątki Bauditzerei oraz część *Langendorf* u”. W 1787 r. miejscowość składa się z 5 części oraz dominiów o specjalnym statusie. W 1830 r., 1845 r. do Górnej Wielowsi *Ober-Langendorf* należą: majątek *Frankenberg'sches Gut* oraz *Kesselbergerei*. Do Średniej Wielowsi *Mittel-Langendorf* należą: a) *Dyhrerei*, oraz związana z nią część wsi, b) St. Markusdorf z 6 działkami dla wolnych chałupników, c) majątek *Münsterberg'sches Gut*. W 1912 r. pod mianem Wielowieś *Langendorf* kryją się następujące jednostki: majątek *OberLangendorf*, majątek *Mittel Langendorf* oraz gmina Wielowieś *Langendorf*. Majątek *Ober Langendorf* to dawne majątki Franckenberg'erowski oraz Kesselbergerei. *MittelLangendorf* zawiera dawny Miinsterbergerei i Diererei. Ówczesny obręb gminny Wielowieś *Langendorf* składa się formalnie z dwóch gmin: Górnej i Środkowej Wielowsi oraz założonej w czasach fryderycjańskich kolonii Św. Marek.

Jednodrożnica o osi wschód-zachód, stanowiąca jeden układ urbanistyczny z Działoszą oraz Nowym Dworem. Zabudowa zagrodowa, nieregularna, luźna. Znajdują się w niej dwa dawne majątki: zachodni i wschodni. Zachowany jest zasadniczy układ miejscowości.

Bibliografia: • Knie J.: Alphabetisch-statistisch-topographische Übersicht der Dorfer, Flecken, Stadte und anderen Orte der königliche Preussische Provinz Schlesien, Breslau 1845

• T. Kułak, W. Mrozowicz: Syców i okolice. Od czasów najdawniejszych po współczesność; Wrocław-Syców 2000

• Lutsch H.: Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien, Bd II, Die Kunstdenkmäler der Landkreise des Reg.- Bezirks Breslau, Breslau 1889

• Schlesisches Güter-Adressbuch. Verzeichnis sämtlicher Rittergueter und selbständigen Gutsbezirke, sowie der grosseren Landglitter der Provinzen Nieder- und Oberschlesien Breslau 1886, 1891, 1912, 1926, 1937

• Zimmermann F. A.: Beyträge zur Beschreibung von Schlesien, Brieg t. IV 1785; t. VII 1787

Materiały kartograficzne: • Messtischblatt, pomiar 1887 r., nowelizacja 1929 r., wydanie 1932-1940 r.

Istniejące zagrożenia: Degradacja układu ruralistycznego związana z współczesną zabudową różnego typu, dogłaszczanie i wprowadzanie nowej zabudowy na terenach historycznie niezabudowanych, rozbiórki i przebudowy budynków historycznych oraz ich modernizacja z wykorzystaniem współczesnych, niezgodnych z lokalną tradycją materiałów budowlanych.

Postulaty konserwatorskie: Utrzymanie układu wsi, ochrona dominant, zachowanie skali zabudowy, jej historycznego rozplanowania, tradycyjnych brył, formy, użytych materiałów i artykulacji elewacji, ochrona zabudowy zespołów dworsko-folwarcznych i parków.

czerwiec 2023

Justyna Kość

